
QUAN EL CIMENT ESCOLTA

Amàlia Pellicer Sendra

Niub: 20542082

Treball Final de Grau
Tutora: Mireia Feliu Fabra

Universitat de Barcelona,
Facultat de Belles Arts,
Grau en Belles Arts

Curs acadèmic 2024 - 2025

Portada i contraportada:

Quan el ciment escolta (2025) Panot 20 x 20 cm

© Dels textos, obres i disseny: Amàlia Pellicer Sendra

© De les imatges: els autors citats

Universitat
de Barcelona

“Pot ser que això sigui poca cosa, però
encara que només serveixi per canviar
la mirada i la pràctica de la ciutat per part
d’alguns individus ja és important”.

(Careri, Domènec, Faus, Grimau, 2010,
p.32)

Figura 1
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 2
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 3
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 4
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

AGRAÏMENTS

M'agradaria agrair a la meva família tot el suport rebut. En especial al meu pare, per ser partícip de tot el procés i al meu avi, pel seu coneixement.

A la meva tutora, Mireia Feliu Fabra, per l'escolta atenta, l'orientació i la confiança en la meva proposta.

I a totes les herbes que han crescut durant aquest procés. Per recordar-me que viure no és respondre a expectatives, sinó aprendre a mirar, esperar i cedir espai.

ÍNDEX

ABSTRACT.....	1
INTRODUCCIÓ.....	3
OBJECTIUS.....	5
METODOLOGIA.....	6
ANTECEDENTS.....	8
DESENVOLUPAMENT.....	12
CONCLUSIÓ.....	51
BIBLIOGRAFIA.....	52

ABSTRACT

Aquest projecte neix dels meus passejos per zones urbanes. Mentre camino, observo com, entre l'asfalt i el ciment, sovint creixen plantes, anomenades *males herbes*. Menyspreades i sovint arrencades, aquestes espècies demostren una extraordinària capacitat de supervivència i adaptació. La seva capacitat de resiliència em porta a qüestionar la manera com ens hi relacionem.

La investigació se centra en aquestes plantes que creixen als marges, en els intersticis que escapen del control humà. La seva mera presència ens mostra un possible equilibri entre arquitectura i vida orgànica. Vull oferir un diàleg amb aquestes *males herbes* urbanes. Què passaria si les rajoles urbanes reservessin un espai per a elles?

Aquest procés també té una dimensió personal. El meu avi era paleta, i l'extracció de materials i la construcció formen part de la meva herència familiar. Però, en lloc de perpetuar una lògica de dominació sobre el territori, busco transformar-la, imaginant una relació simbiòtica i respectuosa amb el medi.

En definitiva, el projecte proposa una escolta atenta a l'espècie vegetal dins el context urbà, i una reflexió sobre la possible redefinició d'aquest com a espai de convivència entre l'arquitectura i la natura. Les *males herbes* deixen de ser un problema per convertir-se en part de la solució.

Paraules clau:

males herbes, plantocè, ecologies urbanes, ciment, resiliència i herència

This project arises from my walks in urban areas. While I walk, I observe how, between the asphalt and the cement, plants often grow, called *weeds*. Disdained and often uprooted, these species demonstrate an extraordinary capacity for survival and adaptation. Their resilience leads me to question how we relate to them.

The research focuses on these plants that grow at the margins, in the interstices that escape human control. Their mere presence shows us a possible balance between architecture and organic life. I want to offer a dialogue with these urban *weeds*. What would happen if urban tiles reserved a space for them?

This process also has a personal dimension. My grandfather was a mason, and the extraction of materials and construction are part of my family heritage. But, instead of perpetuating a logic of domination over the territory, I seek to transform it, imagining a symbiotic and respectful relationship with the environment.

Ultimately, the project proposes a careful listening to plant species within the urban context, and a reflection on the possible redefinition of this as a space of coexistence between architecture and nature. *Weeds* cease to be a problem and become part of the solution.

Keywords:

weeds, plantocene, urban ecologies, cement, resilience and inheritance

INTRODUCCIÓ

Les *males herbes* sempre m'han acompanyat, encara que no n'hagi estat conscient fins ara. Quan era petita, a l'hort de l'avi les arrencàvem perquè feien nosa. Així aquell espai quedava lliure per allò que sí que havíem decidit cultivar. L'àvia, en canvi, utilitzava aquelles mateixes plantes per fer infusions que ens curaven refredats, maldecaps i malestars. L'altre avi, constructor de professió, tampoc tenia gaire simpatia per les plantes que naixien entre les esquerdes de les parets o marges.

Des que em vaig mudar a la ciutat, fa tres anys i mig, la meua mirada ha canviat. Ara m'interessen, m'hi fixo. Les *males herbes* transformen el paisatge urbà de manera inesperada, aportant vida i contrast. La seva presència trenca amb l'homogeneïtat i em desperta reflexions entorn la resiliència.

Un vespre, caminant pel carrer Riera Blanca, Barcelona, vaig veure un home amb un gran sac. S'acostava als escocells, els clots practicats al peu d'un arbre per tal de recollir l'aigua de la pluja o facilitar les regades, i els tirava alguna cosa. En apropar-me em vaig adonar que estava escampant adob. Un petit gest, gairebé imperceptible, però carregat de significat. Mentre molts veuen aquestes plantes com a intruses a eliminar, altres hi veuen vida que cal alimentar. Aquesta escena em va fer pensar: i si en comptes d'erradicar allò que creix de manera espontània, li donéssim espai per créixer?

Figura 5
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

OBJECTIUS

Objectiu principal

Contribuir a la transformació del paradigma dominant sobre la vegetació espontània en entorns urbans, especialment les anomenades *males herbes* que creixen en espais pavimentats.

Aquest objectiu neix de la voluntat de qüestionar la relació actual entre l'espècie humana i l'espècie vegetal, i de reivindicar formes de convivència possibles entre els espais predissenyats i construïts en els contextos urbans, i els éssers que ocupen aquests espais de manera espontània. D'aquesta manera, es vol evidenciar la complexitat d'aquesta relació i com està condicionada per una visió arbòria i jeràrquica.

Objectius específics

Experimentar la convivència entre plantes i ciment. Oferir una reflexió entorn la convivència entre l'espècie vegetal que creix de manera espontània en entorns urbans, i el disseny urbà creat per l'humà i basat en l'ús del ciment.

Resignificar l'herència material i simbòlica del ciment. Transformar la tradició constructiva familiar, vinculada a l'extracció i l'abstracció del sòl, en una pràctica que no impliqui dominació, sinó diàleg amb la natura.

METODOLOGIA

En el meu projecte, el relat va de la mà de la mateixa metodologia, i aquesta, forma part del mateix procés creatiu. La meua manera de treballar un projecte de recerca artística, s'articula a partir de l'observació i l'experimentació amb els materials, accions que em porten a construir a poc a poc el relat, des de l'anàlisi i les reflexions dels processos i els resultats.

Una part fonamental del procés en aquest projecte ha estat la pràctica del passeig pel meu barri, la Bordeta de Barcelona, i la recollida d'informació botànica, posant especial atenció a les *males herbes* que creixen espontàniament.

En paral·lel, he iniciat una sèrie d'experimentacions botàniques a casa meua, provant diferents sistemes de germinació sobre materials diversos. Aquestes proves, documentades

fotogràficament, han tingut com a objectiu explorar les condicions mínimes per a que la vida vegetal pogués emergir en medis no convencionals, com el ciment.

Seguidament, m'he endinsat en l'exploració de tècniques tradicionals com la fabricació de rajoles hidràuliques i panots, a partir dels coneixements heretats i compartits pel meu avi, adaptant-les per dissenyar formes que puguin acollir vida vegetal.

La memòria del projecte, per tant, s'estructura en un ordre cronològic que reflecteix el desenvolupament de la recerca artística a través de totes les experimentacions, dubtes, experiències, anàlisis, pensaments, reflexions i presa de decisions.

Al llarg de tot el treball, el procés creatiu s'entrellaça amb un diàleg constant entre les meves experimentacions, les observacions i les lectures de referents científics i artístics, influenciant-se mútuament. Això fa que la memòria s'organitzi en format diari, seguint de manera cronològica el desenvolupament projectual tant a nivell de pensament com dels descobriments i reflexions obtingudes de les experimentacions. És precisament d'aquest diàleg que sorgeixen els resultats que acaben donant forma al projecte.

Figura 6
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

ANTECEDENTS

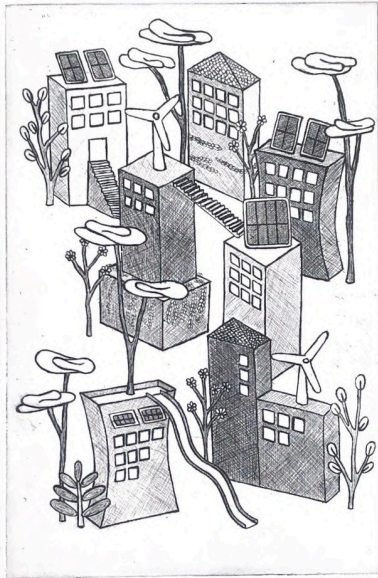
En els meus projectes anteriors havia treballat des d'una inquietud per la relació entre ciutat i natura, tot i que des d'aproximacions diferents.

Figura 7

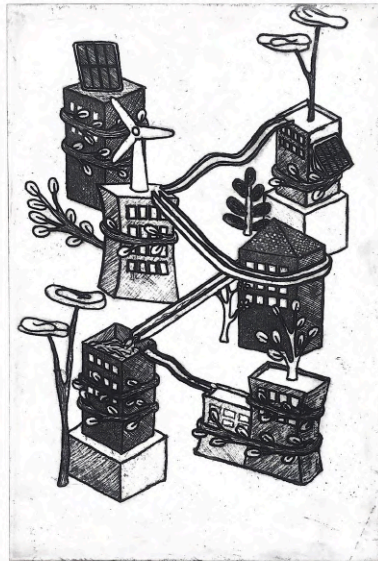
Amàlia Pellicer Sendra, 2022

Utopia Urbana (Figures 7-10) és una sèrie de quatre gravats realitzats amb les tècniques d'aiguafort i aiguatinta, on imaginava ciutats verdes. Els edificis es vestien amb plantes, plaques solars, aerogeneradors, però també tobogans. Generava una exploració gràfica amb un enfocament més estètic i juganer, però sense un plantejament crític d'integració de la natura i tampoc em qüestionava la nostra manera de relacionar-nos amb les altres espècies.

Figura 8
Amàlia Pellicer Sendra, 2022

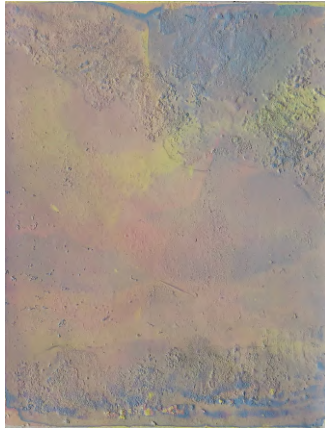

Figura 9
Amàlia Pellicer Sendra, 2022

Figura 10
Amàlia Pellicer Sendra, 2022

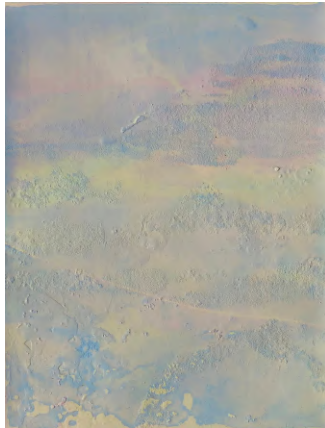
Figura 11
Amàlia Pellicer Sendra, 2024

Figura 12
Amàlia Pellicer Sendra, 2024

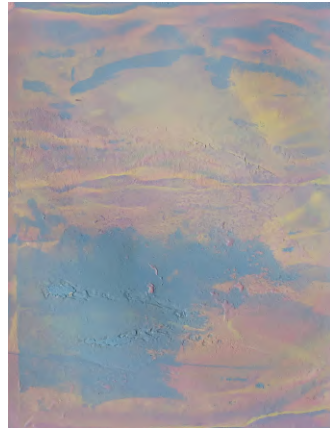
Figura 13
Amàlia Pellicer Sendra, 2024

Figura 14
Amàlia Pellicer Sendra, 2024

Figura 15
Amàlia Pellicer Sendra, 2024

Figura 16
Amàlia Pellicer Sendra, 2024

Entre dues aigües (Figures 11-16) és un projecte de 6 estampes que combina la tècnica de gofrat i la serigrafia.

El projecte es desenvolupava a través de la reflexió entorn de l'impacte que té la natura en mi, la connexió emocional amb ella, i com el fet de viure a Barcelona em fa notar la manca d'espais verds a la ciutat. Aquest treball va ser un pas cap a una mirada més conscient sobre el lloc que ocupa la natura, aquí el material ja formava part del procés creatiu.

Aquests dos projectes van esdevenir el camí cap al treball actual. De la simple representació i joc d'imatges, he arribat a la necessitat d'investigar i dialogar amb el mateix objecte que estava investigant i que, de fet, formava part del meu entorn. Aquest nou projecte neix de la voluntat d'accentuar la natura com un agent actiu en el procés creatiu. Des d'aquesta nova manera d'habitar i observar, més situada i implicada, camino pels espais urbans que em són propis. És en aquests recorreguts quotidians on em trobo amb les *males herbes*.

DESENVOLUPAMENT

22 de febrer

Passejant pel meu barri, la Bordeta, em fixo en les plantes que broten de les esquerdes del ciment. Són les anomenades *males herbes*. La meua primera reacció és recollir-ne algunes, tot i ser instintiu, aviat m'adono que arrancar-les del seu entorn suposa una lògica extractivista. Reflexiono si, en comptes de desarrelar-les, no seria millor cuidar-les. Aquest gir en la mirada s'intensifica amb la lectura d'Anna Tsing, on defensa la importància d'aprendre a conviure amb les altres espècies, utilitzant tots els nostres sentits, implicant també una exploració amb cura del que ens envolta (2015, p. 94-102).

Entenc que la distinció principal entre una planta i una *mala herba* no rau en les seves característiques biològiques, sinó en la construcció cultural humana. Segons Matesanz i Valladares, el terme *mala herba* s'atribueix sovint a les *plantes ruderals*, que creixen en zones alterades per l'activitat humana, marges de camins, solars o zones urbanitzades.

Aquestes no han estat sembrades ni desitjades, però hi són. Per tant, són plantes que simplement creixen soles fora del control humà (2009, p. 10-11).

Aquesta desconfiança cap a les plantes espontànies ve de lluny. El 1513, Alonso de Herrera ja les cataloga com una amenaça per als cultius al *Tratado de Agricultura General*, equiparant-les a les plagues (Escuer i Carballo, 2023, p. 6-16). Però potser, avui, podem mirar-les d'una altra manera.

Aquest canvi de paradigma connecta amb el projecte *El Jazmín de Tucumán o la Planta Cruel* (Figura 17), de Paula Bruna, on evidencia com percebem les plantes segons la utilitat o amenaça que representen per a nosaltres. Mostra com una mateixa espècie és considerada valuosa en un context i perillosa en un altre, segons els interessos humans. Aquesta dualitat m'ajuda, una vegada més, a posar de manifest el pensament antropocèntric i jeràrquic amb el qual gestionem la natura. Ens incomoda allò que escapa del nostre control, i sovint reaccionem amb por o rebuig davant allò que creix de forma espontània.

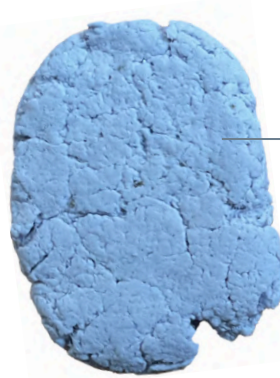
Figura 17

Bruna, Paula. (2021). *Cruel de Tucumán*. Instalación. Institut Botànic de Barcelona. <https://paulabruna.com/cruel-de-tucuman/>

10 de març

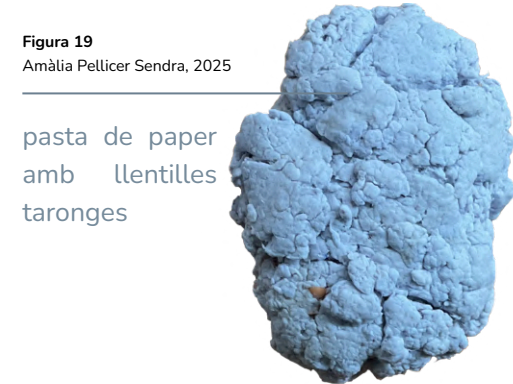
Després d'aquestes reflexions, decideixo explorar suports alternatius a la terra on puguin créixer espècies vegetals. Comencen les primeres proves materials. Creo unes boles de pasta de paper amb llavors de xia i llentilles taronges. I unes altres, de pasta de paper amb terra, llentilles i xia.

L'experiment és intuïtiu, una fusió entre fer i observar, buscant entendre com els materials interactuen i com poden donar suport al creixement de les llavors.

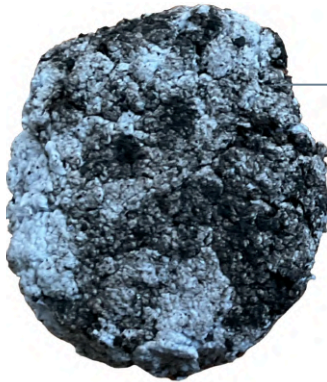
Figura 18
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

pasta de paper
amb xia

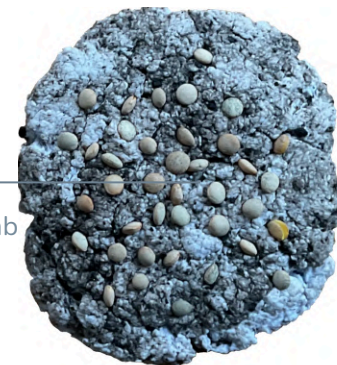
Figura 19
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

pasta de paper
amb llentilles
taronges

Figura 20
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

pasta de paper
amb terra i xia

Figura 21
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

pasta de paper amb
terra i llentilles

Figura 22
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

tela d'arpillera farcida
de terra, xia i lletnies

Figura 23
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

12 de març

Tinc en compte el terra de l'espai urbà, i reflexiono sobre maneres com es podria crear un espai de creixement per les *males herbes*. Provo de fer una rajola utilitzant tela d'arpillera farcida de terra, xia i lletnies. Busco un format flexible, per veure si la vida vegetal pot emergir d'un suport tèxtil que recorda la construcció.

16 de març

Les lletilles comencen a brotar de la pasta de paper amb terra. És un punt d'inflexió, ja que confirma que és viable la creació d'estructures que integren vida vegetal. Però, més enllà, aquest brot també qüestiona idees profundament arrelades sobre la naturalesa de les plantes.

Al llarg del temps, especialment en el context occidental, les plantes han estat tradicionalment considerades éssers menys evolucionats, mancats d'intel·ligència i, per tant, situats en una posició jeràrquicament inferior dins la classificació dels éssers vius (Mancuso, 2017, p. 10). Tanmateix, veure com aquestes llavors broten en aquest suport trenca amb aquesta visió, posa en evidència que les plantes no són passives, sinó capaces de respondre i adaptar-se.

Aquesta és una de les idees que més m'ha sacsejat i transformat la meua manera d'entendre el món natural. Gràcies a autors com Stefano Mancuso, que investiga sobre la intel·ligència vegetal, i Rosi Braidotti, amb la seva visió posthumanista, he descobert una nova manera d'entendre el món vegetal. No es tracta d'organismes passius, sinó éssers amb estructures sofisticades i capacitats sorprenents, fonamentals per a l'equilibri dels ecosistemes.

Figura 24
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

pasta de paper amb
terra i lletilles

Mancuso descriu les plantes com “organismes arrelats, no immòbils”, que es mouen i reaccionen, però no es traslladen. “No són individus, no són divisibles. Si talles per la meitat la planta, no la mates, molt probablement la propagues inclús.” Mancuso explica que no tenen òrgans diferenciats. Veuen, senten, respiren, s'alimenten i reaccionen amb tot el cos. Tot el seu organisme participa en totes les funcions vitals. A diferència dels animals, que sovint eviten els problemes, les plantes els resolen (Mancuso, 2017, p. 6).

18 de març

Les llavors continuen creixent. La xia comença a emergir a través del teixit de l'arpillera. Veure com la vida vegetal no espera el permís humà per existir, i tampoc s'adapta als marcs que li imposem, em fa pensar en les reflexions de Gilles Clément. Clément defensa precisament aquestes plantes sovint etiquetades com *invasores* i les reivindica com a part essencial de la biodiversitat. Lluny de considerar-les una amenaça, les considera una expressió vital de la diversitat que escapa el control. Denuncia com, en nom d'una ecologia normativitzada, es fan accions que acaben reduint la varietat: “La ecología, rehén de sus propios integristas... lleva a un genocidio tranquilo, planetario y legal” (2020, p. 9).

Figura 25
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Aquest pensament m'aproxima al concepte de Plantocè, un concepte emergent que proposa repensar la relació entre els humans i les plantes, i més en general, amb el món vegetal, des d'una perspectiva no antropocèntrica, relacional i ecològicament conscient. Així, el Plantocè ens convida a sacsejar la mirada. La natura no és només un recurs per a l'humà, sinó un agent actiu que

modifica i transforma l'entorn. Cap forma de vida és més vàlida que una altra, totes tenen un paper, totes aporten alguna cosa. Es tracta d'escoltar-les, entendre-les i conviure-hi.

En aquesta mateixa línia, Donna Haraway convida a superar la visió moderna de la natura com a objecte passiu i recurs explotable. En lloc d'això, proposa "fer parentiu" amb espècies no humanes. Encara que Haraway parla sovint d'animals, el seu pensament s'obre a tota forma de vida, incloses les plantes. Aquestes no són merament decoratives o útils, sinó éssers amb els quals cal aprendre a conviure. Són companyes de viatge que intervenen, transformen i ens interpel·len (2016).

19 de març

Duc a terme una nova prova, intento aprofitar una trepa de rajola hidràulica per donar forma a la pasta de paper. Malauradament, el material s'enganxa i no funciona com esperava.

Figura 26
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

21-24 de març

El procés continua, però observo que, tot i que la xia intenta brotar tímidament, moltes llavors es podreixen. Factors com la humitat, el material i el temps demostren ser determinants en el creixement. Entenc que el creixement no depèn només de plantar, sinó de generar condicions.

Figura 27
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 28
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Aquesta presa de consciència connecta amb el pensament de Donna Haraway, que defensa la necessitat d'abandonar l'excepcionalisme i suprematisme de la nostra espècie. No som l'eix del món, ni els únics amb dret a modelar-lo (2016). Entenc, per tant, que el meu paper és acompanyar i facilitar el creixement, no dirigir-lo.

En les properes proves, tindrè més cura de la humitat, d'airejar el suport i col·locar les peces en un lloc amb llum indirecta.

Vull respectar el ritme i les necessitats de les plantes, sabent que són extremadament sensibles: a banda dels cinc sentits humans, posseeixen almenys quinze sentits més. Són capaces de detectar la gravetat, els camps electromagnètics, la humitat i nombrosos gradients químics. Capten senyals de l'entorn, processen la informació i calculen les solucions més adequades per a la seva supervivència.

Com explica Sáez, fins i tot després de grans depredacions, moltes plantes no només sobreviuen, sinó que es propaguen. Funcionen com xarxes distribuïdes, sense un centre vital únic;

cada part pot sostenir la vida de forma autònoma. Aquesta manera d'organitzar-se qüestiona també les estructures jeràrquiques amb què entenem la vida (2017, p. 6, 7 i 8).

En paral·lel, les idees de Rosi Braidotti aporten una altra capa de comprensió. Braidotti defensa que la vida no es pot entendre des del model tradicional de la intel·ligència com a raó abstracta. Les plantes, tot i no tenir cervell, tenen formes de percepció, memòria, comunicació i adaptació. És a dir, tenen intel·ligència si redefinim què vol dir *intel·ligència*.

“El gir posthumà ens insta a repensar què compta com a vida, com subjecte i com intel·ligència” (2013, p. 12). Aquesta revisió no només inclou els humans marginats pel sistema, com les dones, migrants o minories, sinó també els animals, plantes i els ecosistemes sencers. El posthumanisme no només defensa la vida, sinó la seva pluralitat, interconnexió i transformació.

25 de març

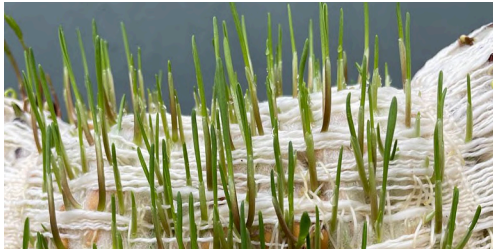
Em plantejo la possibilitat de crear una mena de rajola transparent, amb l'objectiu de poder observar les arrels i

tot el procés intern del creixement. Investigo opcions com la gelatina o l'agar-agar, materials que em permeten aconseguir aquesta transparència i, alhora, mantenir les condicions necessàries per al desenvolupament de les plantes.

En aquest moment, em ve al cap el meu avi, que era paleta. Compréc que hi ha una connexió profunda entre el ciment i la meva història. Allò que heretem, tant en l'àmbit material com emocional, també pot esdevenir el llenguatge des d'on parlem i creem. Aquesta reflexió afegeix una nova capa de significat al meu projecte, unint el passat i el present a través d'una herència de saber familiar que em connecta amb les meves arrels. El projecte esdevé a la vegada una cerca en la integració de vida vegetal en els espais que construïm.

Aquest últim pas no només obre noves possibilitats tècniques, sinó que també em connecta amb les meves arrels familiars, fent que el projecte sigui, alhora un homenatge i una transformació personal.

L'enfocament rizomàtic i horitzontal que proposa Carla Mañosas al projecte *Caiguda de l'arbre* (Figura 29), connecta amb la meua voluntat de qüestionar i trencar amb el pensament arbori i jeràrquic, caracteritzat per situar els humans per sobre de la resta d'organismes. Aquesta perspectiva m'ha permès prendre consciència dels cicles vitals de les plantes i de la seua capacitat de persistència, aspectes que incideixen directament en la manera com concebo la durabilitat i el sentit del meu propi projecte.

Figura 29
Mañosas, Carla. (2025) *Caiguda de l'arbre*. Centre Grau-Garriga d'Art Tèxtil Contemporani, Sant Cugat del Vallès.
<https://centresculturals.santcugat.cat/14330/exposicio/166/>

27 de març

Després de veure el projecte *Als marges* (Figura 30), de Gemma París, decideixo començar a fer passejades més sistemàtiques pel meu barri, la Bordeta de Barcelona, observant i identificant les plantes que hi creixen de manera espontània. En el seu projecte, París comparteix espai i temps amb veïnes del barri Bordeta-Magraners de Lleida, fixant-se amb les anomenades *males herbes*. Aquest enfocament m'interpel·la i em porta a replantejar la meua pròpia pràctica.

Figura 30
París, Gemma. (2024) *Als marges*. Centre d'Art la Panera, Lleida.
<https://www.lapanera.cat/ca/visita>

Havia començat plantant lletilles i xia, però he vist que aquestes no formen part de l'ecosistema que m'envolta. Canvio la mirada, no vull imposar res. Vull observar què hi creix i escoltar-ho. Per tant, les *males herbes* esdevenen el meu nou punt de partida. No són cap amenaça, sinó una oportunitat. Una manera d'integrar natura i urbanisme sense forçar-ne la coexistència, sinó deixant que es trobin de manera orgànica. Aquestes plantes són resiliència, un recordatori que la vida, malgrat tot, sempre busca camins per obrir-se pas. Tal com diu Jon Marín, dissenyador i botànic, són les primeres en aparèixer en un terreny erm, perquè són les més preparades. “La mala herba mai mor” (2014). Aquesta capacitat d'adaptació m'interpel·la.

A mesura que les identifico -verdolaga, ruca, lletsó, dent de lleó-, començo també a llegir sobre el seu paper ecològic. Tot i que avui dia encara se les percep sovint com *espècies invasores* que cal erradicar, aquesta mala fama no és del tot justa. Com afirmen Escuer i Carballo, moltes d'aquestes espècies són medicinals, comestibles i beneficioses per al manteniment de la biodiversitat,

tant en entorns rurals com urbans (2023, p. 6-16). En l'entorn urbà, de fet, poden ser grans aliades. Ajuden a regular la temperatura, afavoreixen la biodiversitat i ofereixen refugi per insectes pol·linitzadors (Escuer, 2020, p.36-40).

Tanmateix, la percepció social sovint les associa a la deixadesa o a la brutícia. “La percepció tradicional d'aquesta vegetació espontània a la ciutat és negativa per gran part de la ciutadania i les responsables del manteniment urbà” (de la Fuente de Val, 2022, p. 181-198). Aquesta visió estigmatitzada es va fer especialment visible durant la pandèmia de COVID-19 on va haver-hi un debat sobre l'eliminació o conservació de les *males herbes* en diversos diaris nacionals (Vilena, 2020).

El curtmetratge *Maleza* (Figura 31), de Carina Pierro Corso, obre un espai de reflexió sobre la manera com ens posicionem davant del món vegetal i, en particular, davant de les anomenades *males herbes*. A través de la seva narrativa, qüestiona la mirada antropocèntrica que categoritza i jerarquitzava les formes de vida segons la seva utilitat per a l'humà.

Figura 31

Pierro Corso, Carina. (2023). *Maleza*. Espai Cavallers, Lleida.

<https://animac.paeria.cat/es/maleza-espai-cavallers>

El curt posa en evidència la contradicció entre l'estima que podem sentir per certes plantes i el menyspreu que dediquem a d'altres, tot mostrant com aquestes distincions són culturals, arbitràries i sovint injustificades. Més enllà de denunciar una mala consideració, *Maleza* convida a repensar des de quina perspectiva formulem les nostres preguntes i com aquestes revelen la manera -profundament arrelada- a través de la qual col·loquem l'humà al centre, com a mesura de tot. El film ens interpel·la a obrir-nos a una altra sensibilitat: una que escolta, que observa, que conviu i reconeix els drets d'existència de totes les formes de vida.

No és una qüestió de decidir què ha de viure i què no. És tracta d'obrir els ulls i adonar-nos que no som ningú per determinar-ho. En comptes d'arrencar i imposar un ordre, podem aprendre de la seva resiliència i capacitat d'adaptació.

Figura 32
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Lletsó (*Sonchus oleraceus*)

Carrer Riera de Tena

Característiques: fulles lobulades i tendres, làtex blanc i flors grogues semblants a les margarides

Hàbitat: ambients ruderals, jardins abandonats i zones urbanes alterades

Figura 33
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Parietaria (*Parietaria judaica*)

Carrer Riera de Tena

Característiques: fulles petites, de forma ovalada, tiges primes

Hàbitat: zones urbanes, parets, murs, esquerdes i espais assolellats

Figura 34
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Dent de lleó (*Taraxacum officinale*) i molsa

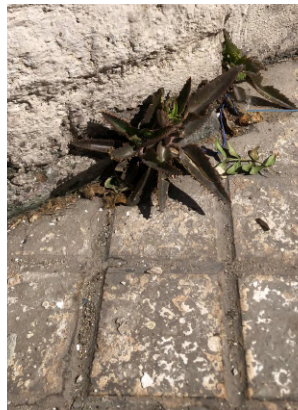
Carrer Bonaventura Pollés i
Metro Mercat Nou

Característiques: fulles
dentades, flors grogues, arrel
gruixuda i profunda

Hàbitat: sòls compactats, prats,
camins i esquerdes de
paviment, amb molta llum solar

Figura 35
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 36
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

**Planta mare de mils o planta de l'aire
(*Kalanchoe*)**

Carrer de la Riera Blanca

Característiques: fulles gruixudes amb vores
dentades o irregulars

Hàbitat: llocs rocoso, urbans, en esquerdes i
llocs assolellats, és resistent a la sequera

Figura 37

Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Verdolaga (*Portulaca oleracea*)

Carrer de la Constitució

Característiques: tiges de color vermellós, planta suculent amb capacitat de retindre aigua, flors grogues

Hàbitat: zones seques, fissures de voreres i terres pobres amb exposició solar directa

Figura 38

Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Morritort (*Stellaria media*)

Passatge d'Andalusia

Característiques: tiges primes, fràgils i tumbades; fulles petites i ovades, flors blanques, planta suculent i comestible

Hàbitat: llocs frescos i ombrívols, horts, jardins i esquerdes urbanes humides

Borsa de pastor (*Capsella bursa-pastoris*)

Característiques: fulles basals, tiges primes amb flors petites blanques

Hàbitat: zones ruderalitzades, voreres, marges de camins i terres remoguts

28 de març

El meu avi m'ha anat explicant les particularitats del ciment, un material que coneix de primera mà. Em recorda que el ciment no és perfecte, sobretot quan es tracta de fer unions entre ciment nou i vell. “Quan ajuntes una nova capa de ciment a una ja existent, cal posar-hi un producte d'adherència, perquè sinó, cada ciment té una contracció diferent i apareixen les fissures” em diu. Això és especialment important en paviments grans, on sempre s'han de deixar juntes de dilatació per evitar que el terra es trenqui quan el material es dilata.

M'explica un cas que li va passar a Roses. Estaven fent un terra i no van deixar-hi espai entre aquest i les parets. Al cap d'una estona el terra es va aixecar enlaire. “Vam haver d'arrençar-ho tot i als costats de l'habitació hi vam posar un porexpan per donar-li espai a expandir-se”, recorda. Un cop posat el sòcol, el porexpan, el problema es resolía perquè el terra tenia marge per moure's sense esquerdar-se.

També m'ha parlat de la gran varietat de ciments que havia utilitzat. “Hi ha el ciment ràpid, que endureix de seguida, però no és gaire conegut. Llavors, hi ha el Portland, que és més lent. El més habitual és Portland 350, però també hi ha el blanc, que és un de 450 i s'utilitza per acabats més nets”. M'explica que abans existia un tipus de ciment groc, el Portland 150, però que avui dia ja no es troba i ha estat substituït per altres materials, com el Griffin. “I després hi ha ciment aluminós, que és tan ràpid com el ciment ràpid”, afegeix, deixant clar que cada tipus de ciment té un ús concret i s'ha de saber triar bé segons la feina.

29 de març

Visito una antiga fàbrica de rajoles hidràuliques a Vilafant. Actualment, està tancada, però el meu avi coneix un dels antics socis. Gràcies a això, podem entrar, aprendre el procés i aconseguir els motlles i pigments. Aquell mateix dia netejo els motlles, traient-los l'òxid.

Figura 39

Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 40

Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 41

Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 42

Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 43
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

2 d'abril

Figura 44
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

3 d'abril

Vull crear una rajola hidràulica com a primera aproximació al ciment. És una manera d'endinsar-me en aquest material des d'un lloc proper i carregat de memòria. El meu avi encara conserva trepes antigues per fer rajoles, i gràcies a ell puc tenir aquest primer contacte directe amb el procés.

Faig primer una prova de soldadura per crear una trepa, però no tinc prou domini per aconseguir-ho.

També faig proves de color.

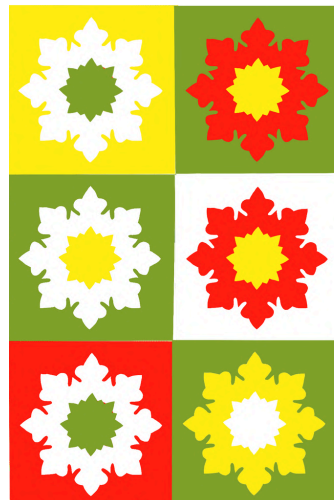

Figura 45
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

4 d'abril

Començo a fer les rajoles hidràuliques. El procés és llarg i molt tècnic. Es prepara les barreges exactes de ciment blanc, arenilla, pols de marbre, pigment i aigua per la primera capa, es posa desencofrant als motlles, es col·loca la trepa i es tira la barreja prèvia, seguit de les capes successives d'una barreja de ciment i sorra, i finalment es premsa tot. Qualsevol petit error fa que la peça es trenqui o no quedi bé.

Durant els intents, apareixen molts problemes. El pigment no té la textura adequada, les barreges fallen, el desencofrant no funciona i treure la rajola del motlle es converteix en un drama. Tot i això, no estic sola en aquest procés. El meu avi, els meus pares i els meus tiets m'ajuden en tot moment. És una construcció col·lectiva plena de prova-error, on cada contratemps ens ensenya alguna cosa nova.

Figura 46
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 47
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 48
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 49
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 51
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 50
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 52
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 53
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 54
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Veient les rajoles veig que no acaben de funcionar com jo volia. No eren les mateixes rajoles, panots, que em trobo als espais urbans de la Bordeta. Això em fa qüestionar si realment estic seguint el camí correcte.

5 d'abril

De retorn en tren a la ciutat, em fixo en els horts de l'entrada de Barcelona. Aquests espais marginals, construïts per jubilats a les vores de les autopistes, em recorden el projecte *La ciudad jubilada* (Figura 55) de Pau Faus. Aquests horts són espais plens de vida i coneixement, però també són un reflex de com la societat margina allò que no encaixa en els seus esquemes.

Figura 55

Faus, Pau. (2010). *La ciudad jubilada*. CoNCA. Consejo Nacional de la Cultura y las Artes. Generalitat de Catalunya.

<https://antropologjavisual.net/documental/la-ciudad-jubilada/>

Figura 56

Amàlia Pellicer Sendra, 2025

7 d'abril

Figura 57

Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Aquí vaig fer clic. Vaig entendre que les rajoles no només eren un objecte, sinó un gest. Un intent de reapropiar-me del ciment, un material que forma part de la meva herència familiar, per donar-li un nou sentit. No es tracta de cobrir, sinó d'acollir. Construir una superfície on les *males herbes*, com els sabers antics i les persones grans, puguin arrelar i persistir.

Figura 58
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

12 d'abril

Intento foradar rajoles ja existents amb diferents tipus de trepants per fer espai a les males herbes, però cap sistema funciona. He de crear la rajola amb espais reservats prèviament, ja que no es pot foradar després de la seva fabricació.

Seguidament, construeixo una premsa, soldant ferros que utilitzaré per crear els panots més endavant.

Figura 59
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 60
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 61
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 62
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 63
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

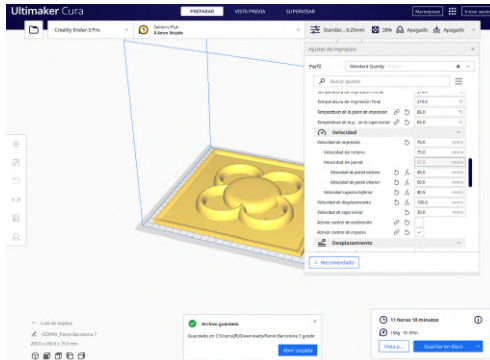

Figura 64
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

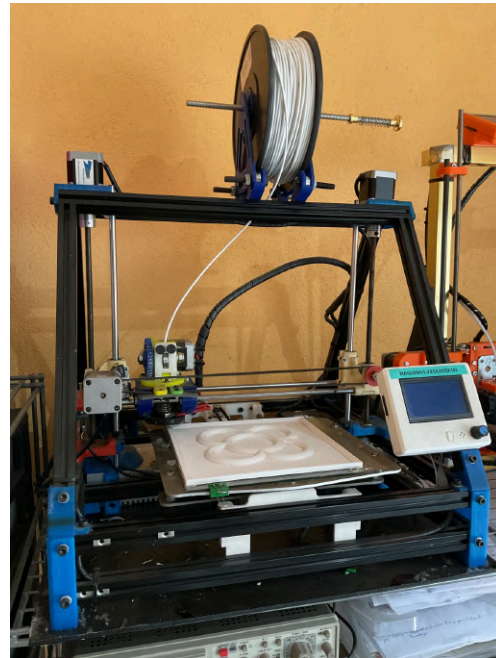
13 d'abril

Em baso en el sistema de les rajoles hidràuliques i començo dissenyant el motlle del panot típic de Barcelona amb TinkerCad, una eina que permet dibuixar en 3D a partir de sumar i restar volums. És un procés complicat, ja que costa fer la construcció d'aquesta manera. Un cop tinc el disseny, l'imprimeixo amb una impressora 3D.

Figura 65
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 66
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Acabo de polir el motlle de la flor amb paper de vidre i l'hi aplico pintura per impermeabilitzar la superfície i evitar que absorbeixi la humitat procedent del panot.

Figura 67
Amàtia Pellicer Sendra, 2025

Figura 68
Amàtia Pellicer Sendra, 2025

Preparo tot el material i condicio l'espai per a la producció dels panots. Utilitzo un sistema de quatre motlles: un motlle inferior, un motlle lateral que defineix els contorns, un motlle superior i una peça blanca produïda amb impressió 3D. Aplico desencofrant a totes les superfícies per facilitar-ne el desemmotllatge i començo a preparar la barreja de ciment. La primera capa està composta per 2,5 kg de ciment Portland, 0,5 kg d'arenilla i 0,5 kg de pols de marbre amb aigua. Aquesta barreja s'aboca fins a sobrepassar lleugerament l'altura del motlle blanc.

A continuació, s'hi afegeix una capa molt fina de ciment Portland pur, amb l'objectiu d'absorbir l'excés d'humitat. Finalment, es col·loca una tercera capa formada per una proporció d'1 part de ciment Portland per 2 parts de sorra. Tot seguit, es col·loca el motlle superior i es premsa el conjunt. Un cop compactat, es retiren el motlle superior i el lateral, i s'obté el panot acabat.

Figura 69
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

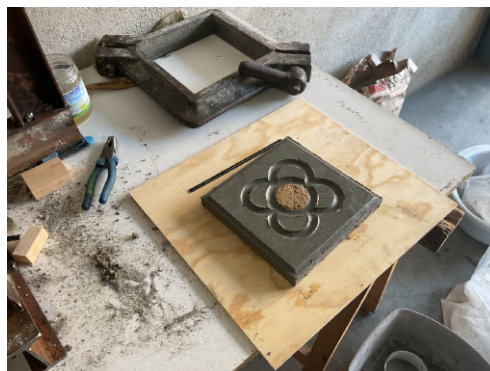

Figura 70
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 71
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Al principi sembla que funciona, però quan afegeixo sorra m'adono que el motlle no respon com esperava. N'he de fer un de nou.

Figura 72

Amàlia Pellicer Sendra, 2025

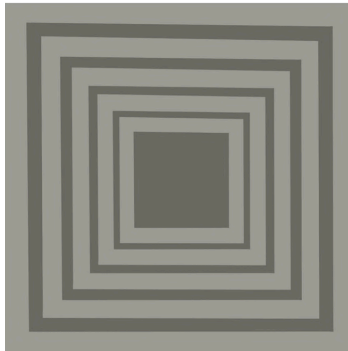
Figura 73

Amàlia Pellicer Sendra, 2025

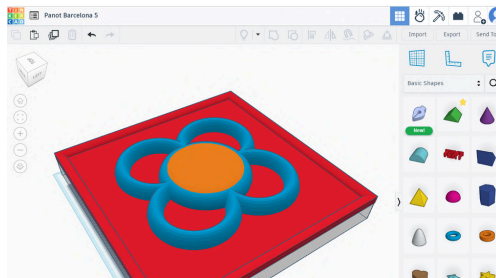
Paral·lelament, començo a dissenyar nous motlles per experimentar amb diferents formes. Decideixo, finalment, continuar amb els panots originals, per tal de situar-me en un context més familiar i significatiu.

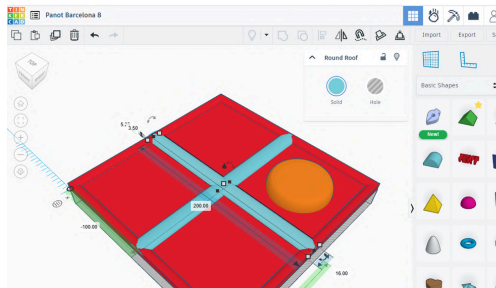
Figura 74
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

18 d'abril

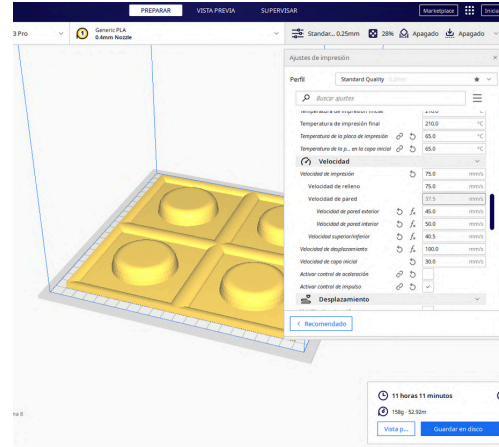
Parteixo dels panots tradicionals de Barcelona per crear dos nous motlles que permetin el creixement de plantes. Modifico els dissenys originals perquè incorporin un espai on pugui acumular-se terra, fet que implica repensar-ne tant el gruix com la forma. És un procés tècnicament delicat, cal assegurar que la peça es pugui desencofrar correctament i que, alhora, tingui prou gruix per complir la seva funció.

Figura 75
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

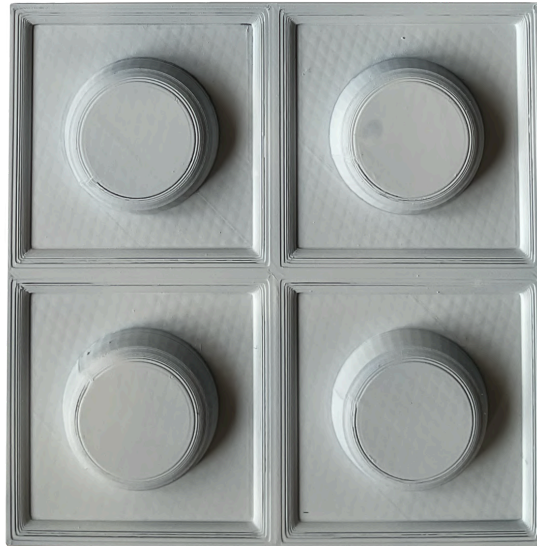

Figura 76
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 77
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Cada motlle triga unes 11 hores a imprimir-se. Un cop impresos, els recobreixo amb una capa de pintura per reduir-ne la porositat i així evitar que absorbeixin massa humitat.

Figura 78
Amàtia Pellicer Sendra, 2025

Durant les primeres proves, el panot es trenca. Això em fa adonar que la primera capa havia de ser més gruixuda i que la pressió exercida amb la premsa era excessiva. Aprenent de l'error refaig dues peces del model de la flor.

Figura 79
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

A continuació, treballo amb el segon disseny. Tot i que inicialment tenia la intenció de fer servir els dos models, finalment decideixo descartar el panot de la flor. Per un costat, perquè aquest símbol ja representa la natura i pot diluir el contrast que vull generar entre ciment i vegetació. Per l'altre, perquè és una imatge molt explotada comercialment per la marca Barcelona, i m'interessa explorar formes noves que qüestionin els imaginaris dominants. Per això em centro en l'altre disseny.

Figura 80
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 81
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 82
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

25 d'abril

Figura 83
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

26 d'abril-10 de maig

Acabo de fabricar la resta de panots, completant així la sèrie de peces que havia anat desenvolupant durant les setmanes anteriors.

17 de maig

Al llarg del projecte, la lectura d'autors especialitzats i pràctiques artístiques que qüestionen la nostra relació amb l'espècie vegetal, alimenten la meua reflexió crítica, el dubte, l'observació i el qüestionament. Especialment, em ressona el projecte *El Clarobscur* (2024)

de Mar Herrera, on posa en dubte allò que és natural i allò que és artificial. Les flors són naturals, però ho continuen sent quan són plantades per l'ésser humà? Llavors em plantejo si és coherent voler plantar les *males herbes* en una rajola? Té sentit?

Aquestes preguntes m'ajuden a obrir un espai de reflexió que no pretén arribar a una resposta única o definitiva. Després de pensar-hi amb deteniment, considero que no es tracta d'una contradicció, sinó d'una tensió productiva.

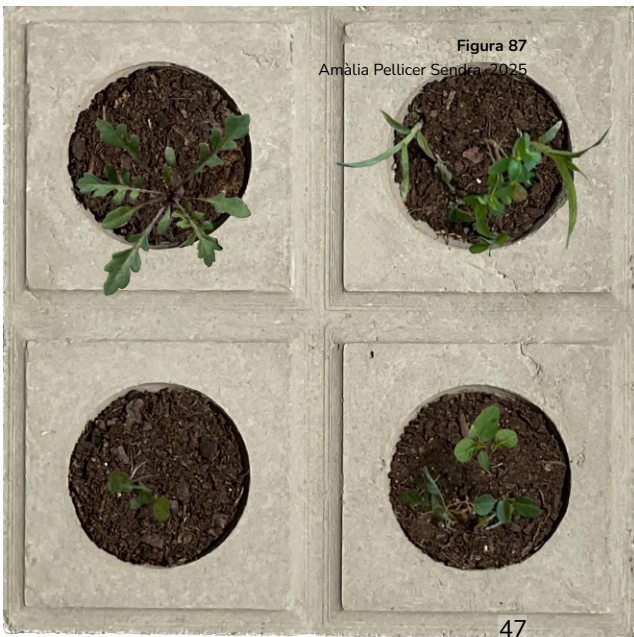
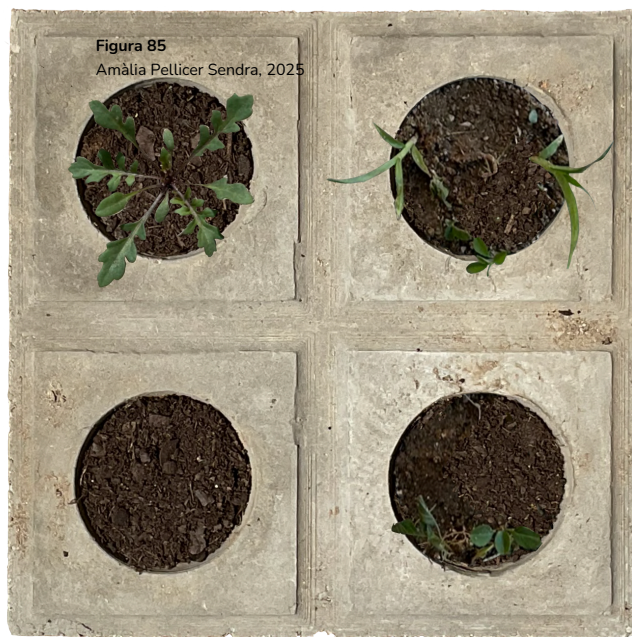
El que proposo és problematitzar el concepte com a ideal pur i estable, i generar una trobada -un diàleg obert- entre allò que identifiquem com a “natura” i allò que anomenem “cultura” o “artificialitat”. En aquest marc, les anomenades *males herbes* no només esdevenen visibles, sinó que poden ser escoltades, reconegudes i acollides dins del relat, trobant-hi un lloc on existir i prendre part activa en el discurs.

Tanmateix, aquesta voluntat de cedir espai a altres formes de vida entra en fricció amb els tempos humans i acadèmics. El meu desig és que les rajoles, un cop plenes de terra, puguin ser ocupades de manera realment espontània per *males herbes*. No vull imposar ni controlar, sinó facilitar les condicions perquè la vida hi emergeixi. Però, amb la terra col·locada el 12 de maig, i la data d'entrega de la memòria el 6 de juny, era pràcticament inviable que sorgís vida visible a temps sense cap intervenció. Davant això, decideixo, doncs, fer un gest mínim, reversible i obert: sembrar llavors d'espècies que sovint són considerades *males herbes*, com la ruca, la mostassa o els créixens, i fer-ho com qui ofereix una condició de

possibilitat.

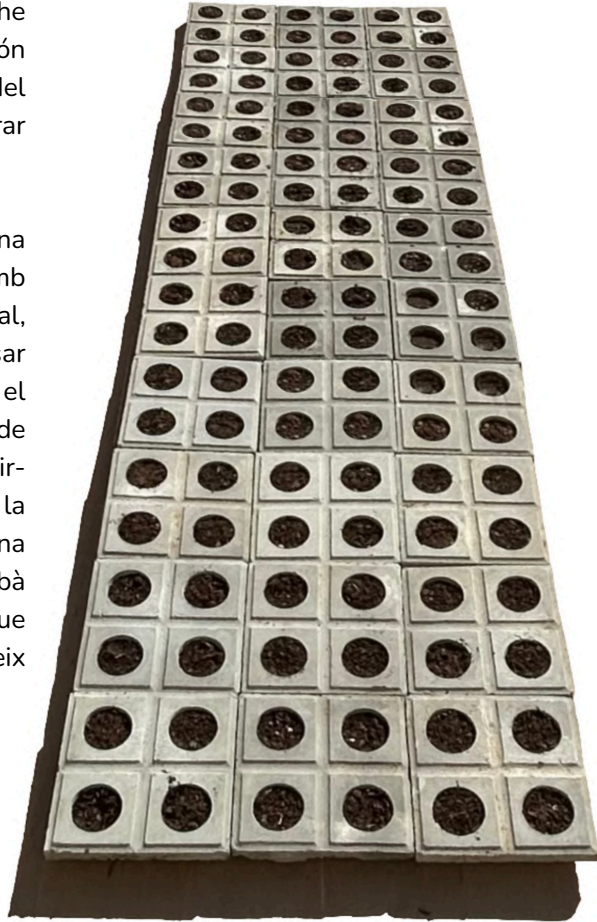
La germinació, per tant, no és el resultat final del projecte, sinó una mostra provisional del procés. Un assaig, una hipòtesi, una al·legoria del que podrà passar quan el temps no sigui tan limitat com el del termini que afecta a l'entrega d'aquest projecte.

De cara a la presentació final del TFG, aquestes llavors continuaran plantades, i continuaré generant les condicions perquè puguin brotar, créixer i persistir. Aquest projecte no vol controlar els temps ni les formes de la natura, sinó acompanyar-la. La meva intenció no és imposar una voluntat, sinó obrir espai perquè alguna cosa pugui passar. Per mi, aquesta és la manera més coherent, i honesta, de resistir la lògica del control.

Quan el ciment escolta és una búsqueda de diàleg, un espai que proposa una altra manera de relacionar-nos amb la natura dins el context urbà. Les rajoles que he creat no volen fer lloc a la vegetació. Són una esclatxa oberta dins l'ordre del ciment, un esclatxa per on pot entrar vida.

Aquest projecte és, en el fons, una invitació a repensar la nostra relació amb allò que sovint considerem marginal, molest o fora de lloc. Convida a revisar les categories amb què classifiquem el que és valuós i el que no. A deixar de banda la voluntat de control per obrir-nos a l'escolta, a la convivència i a la sorpresa. Més que una obra, és una pregunta viva: pot el paisatge urbà esdevenir un lloc de trobada entre el que construïm i el que, malgrat tot, persisteix en créixer?

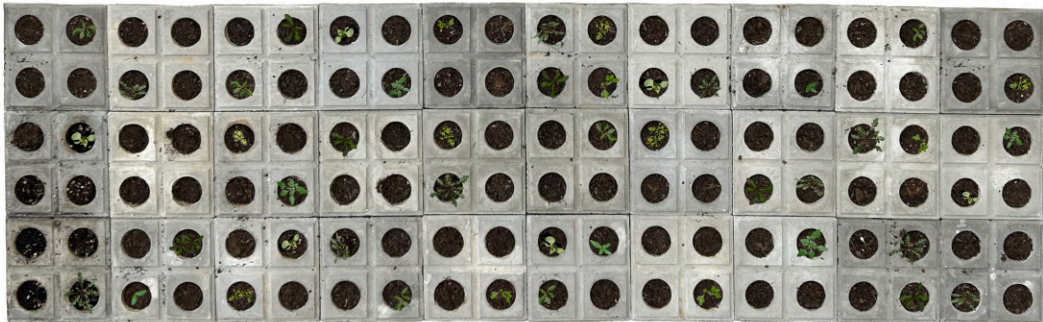
Figura 88
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Crec fermament que la pràctica artística té un paper clau en el desenvolupament d'una comprensió crítica dels sistemes de dominació sobre la natura i en la generació de noves vies de pensament per imaginar escenaris de futur més sostenibles. Com assenyala Prudence Gipson, “una vez que ves a las plantas por lo que realmente son, no puedes dejar de verlas o dejar de conocerlas. Supongo que la cuestión es si quieres que las plantas te cambien también, pero puede ocurrir de todos modos con o sin tu permiso” (2018, p. 163). Aquesta mirada no només ens interpel·la, sinó que ens transforma. Ens convida a repensar noves formes de relació entre espècies, més equitatives i sostenibles.

Em ressona una idea que travessa tot el projecte: “no només es tracta de veure les plantes, sinó de deixar-se transformar per elles” (Gipson, 2018). I crec que això és el que ha passat. Aquest projecte, que va començar com una investigació sobre les *males herbes* i el ciment, ha acabat sent també una transformació interna, en una manera nova de mirar i d'habitar.

Figura 89
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

Figura 90
Amàlia Pellicer Sendra, 2025

CONCLUSIÓ

Quan el ciment escolta ha estat un procés continu d'experimentació, recerca i pràctica artística, tant a escala material com conceptual, qüestionant la jerarquia que establim els humans amb la resta d'espècies, especialment la vegetal.

Cada prova, cada intent, ha anat donant forma i sentit al propòsit principal del projecte. No s'ha tractat només de permetre que la vida vegetal entrés en convivència amb el ciment, sinó de reconèixer que ja hi era, resistint. El projecte proposa obrir fissures en el sistema de valors que defineix què és digne de ser vist, cuidat i respectat.

El procés ha estat ple d'incerteses, però aquestes han esdevingut una part essencial del projecte. He entès que no tot es pot controlar i que, sovint, les respostes arriben soles, amb el temps. Aquesta pràctica m'ha permès anar encaixant raonaments i preguntes de forma orgànica.

Més enllà del resultat visual, em quedo amb el valor del temps, de la paciència i el respecte envers allò que creix fora dels ritmes i lògiques humanes. Els organismes vius no deixen mai de dialogar amb l'entorn, i això obre un cicle vital que no té final tancat.

En aquest camí, també he entès que treballar amb el ciment no ha estat només treballar amb un material, sinó amb una història familiar. El projecte ha estat una manera de transformar aquella herència, introduint esquerdes per on la vida pugui trobar-se.

Aquest treball no és una conclusió, sinó un començament. Obre una porta a mirar amb ulls nous aquelles vides que sovint passem per alt, però que cohabituen amb nosaltres.

BIBLIOGRAFIA

Braidotti, R. (2013). *The Posthuman*. Polity Press.

Bruna, Paula. (2021). *Cruel de Tucumán*. Instalación. Institut Botànic de Barcelona. <https://paulabruna.com/cruel-de-tucuman/>

Bussières, Sylvie. (2020-2021). *Males herbes*. Fundació Palau, Barcelona. <https://www.sylviebussieres.com/males-herbes>

CENDEAC. (2022). *Paula Bruna | El Plantoceno. Trascender el pensamiento antropocentrista desde la investigación* [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=0gTGVrzpZnw>

Clément, G. (2022). *Elogio de las vagabundas: Hierbas, árboles y flores a la conquista del mundo*. Editorial GG.

Cocina Vegan fácil. (2023). *GERMINADOS en casa, facilísimos y con 800% más nutrientes* [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=X4aNKnzH3TQ>

De la Fuente de Val, Gonzalo. (2022). Modelos de Naturalización Urbana y Preferencias Paisajísticas por Ciudadanos y Técnicos Municipales en América Latina. *Ciudad y territorio, estudios territoriales*, 54(211), 181-198. <https://doi.org/10.37230/CyTET.2022.211.10>

Ecopolítica. (2024). *Historias de los no humanos. La especulación artística como recurso para aproximarse a otras realidades*. Ecología Política. <https://www.ecologiapolitica.info/historias-de-los-no-humanos-la-especulacion-artistica-como-recurso-para-aproximarse-a-otras-realidades/>

Escuer Constante, Lorena. (2024). Naturalización como estrategia para la conservación de la biodiversidad funcional urbana. *Paisaje Transversal*. <https://paisajetransversal.org/2024/01/naturalizacion-conservacion-biodiversidad-funcional-urbana-lorena-escuer/#:~:text=Naturalizaci%C3%B3n%2520como%2520estrategia%2520para%2520la%2520conservaci%C3%B3n%2520de%2520servicios%2520ecosist%C3%A9micos%2520diversos%2520a%2520la%2520sociedad.>

Escuer Constante, Lorena; Carballo Pérez, Gabino (2023). Cultivando malas hierbas. Biodiversidad, diseño, cultura y percepción. *kult-ur*, 10(19). <https://doi.org/10.6035/kult-ur.7386>

Escuer Constante, Lorena y Carballo Pérez, Gabino. (2018). ¿Dónde reside la naturaleza? *Biodiversidad funcional en los espacios verdes urbanos*. *Revista PARJAP: Boletín de la Asociación Española de Parques y Jardines*, (91), 6-16

Ferrolan. (2024,). *Suelos de Barcelona: Un recorrido por la historia de la ciudad condal*. Ferrolan Blog. <https://ferrolan.es/blog/suelos-de-barcelona-un-recorrido-por-la-historia-de-la-ciudad-condal/>

Gibson, Prudence. (2018). *The Plant Contract: Art's Return to Vegetal Life*. Brill/Rodopi.

Haraway, D. J. (2016). *Staying with the Trouble: Making Kin in the Chthulucene*. Duke University Press.

Institut Botànic de Barcelona. (2023). *Neus Ibáñez - Institut Botànic de Barcelona*. <https://www.ibb.csic.es/es/investigacion/flora-autoctona-alloctona/personal/neus-ibanez/>

Elías Bonells, Elías. (2020). *DISEÑO URBANO y ESPACIOS DE PLANTACION DE ARBOLES*. *Jardines Sin Fronteras*. <https://jardinessinfronteras.com/2020/02/09/diseno-urbano-y-espacios-de-plantacion-de-arboles/>

La Vanguardia. Sancho, J. (2014, 21 mayo). *Las malas hierbas son medicinales, pero las eliminamos* <https://www.lavanguardia.com/natural/20140521/54407107066/entrevista-jon-marin-malas-hierbas-medicinales-eliminamos.html>

Mañosas, Carla. (2025) *Caiguda de l'arbre*. Centre Grau-Garriga d'Art Tèxtil Contemporani, Sant Cugat del Vallès. <https://centresculturals.santcugat.cat/14330/exposicio/166/>

Matesanz, S. y Valladares, F. (2009). *Plantas ruderales, Una relación milenaria de amor y odio que genera conocimiento, problemas y desafíos*. Investigación y Ciencia, 390, 10-11. <https://old.valladares.info/pdfs/Matesanz%20Valladares%202009%20Plantas%20Oruderales%20Inv%20Ciencia.pdf>

Mercader, C. (2023, 17 octubre). Por fuera son los 'panots' de Barcelona de siempre, pero tienen 'truco': a prueba nuevos prototipos ecológicamente inteligentes. www.20minutos.es - Últimas Noticias

<https://www.20minutos.es/noticia/5182054/0/por-fuera-son-los-panots-barcelona-siempre-pero-tienen-truco-prueba-nuevos-prototipos-ecologicamente-inteligentes/>

Monbiot, George. (2013). *A Manifesto for Rewilding the World*. Guardian. <https://www.monbiot.com/2013/05/27/a-manifesto-for-rewilding-the-world/>

Mosaic hidràulic fet com al segle XIX |. (s. f.). <https://www.facebook.com/324cat/videos/mosaic-hidr%C3%A0ulic-fet-com-al-segle-xix/956359291609678/>

Naturalmenteciencias. (2014, 29 abril). *Técnicas de siembra en agar para seguimiento del crecimiento vegetal*. Plantas En Microgravedad. <https://plantasenmicrogravedad.wordpress.com/2014/04/29/tecnicas-de-siembra-en-agar-para-seguimiento-del-crecimiento-vegetal/>

Pamela Martínez. (2025, 1 mayo). *Desde el Herbario. Hacia un modelo de experiencia entre el arte y la ciencia* [Vídeo]. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=CXQgtMf6RZA>

Paris, Gemma (2024). *Als marges*. Centre d'Art la Panera, Lleida.
<https://www.lapanera.cat/ca/visita>

Pierro Corso, Carina. (2023). *Maleza*. Espai Cavallers, Lleida.
<https://animac.paeria.cat/es/maleza-espai-cavallers>

Sáez, M. E. (2017). *Título: Sensibilidad e inteligencia en el mundo vegetal*. Autores: Stefano Mancuso, Alessandra Viola. Editorial: Galaxia Gutenberg. Año: 1a Edición Marzo 2015.

Tsing, A. L., & Mena, F. J. R. (2021). *La seta del fin del mundo: Sobre la posibilidad de vida en las ruinas capitalistas*. Capitán Swing Libros.

Villena, Marta. (2020) *Desbrozar o conservar, las respuestas de las ciudades a la flora 'rebelde' que brotó en el confinamiento*. *El País*.
https://verne.elpais.com/verne/2020/06/04/articulo/1591267483_291097.html

